

ANLAGD BRAND OCH BRANDRELATERAD DESTRUKTIVITET I SKOLAN

Sammanfattning av inlägg vid konferensen Psykisk Ohälsa 1 - 2 februari 2011

Mats Wahl

Sedan 1980 har jag i min roll som författare besökt otaliga skolor över hela landet. Som ledare för fortbildningsdagar träffar jag stora grupper av lärare. Under mina besök möter jag i allmänhet skolor där jag gläder mig åt att få vara gäst.

Jag möter också en annan sorts skola. I den skolan är det uppenbart för den tillfällige besökaren att här far elever och personal illa.

Ingen vet hur många dessa plågade skolor är. Utifrån min erfarenhet vågar jag gissa att det handlar om åtskilliga skolor där många människor far mycket illa, dag efter dag. Kanske rör det sig om inemot 10 procent av landets skolenheter.

Vad gäller anlagd skolbrand menar Myndigheten för samhällsskydd och beredskap att minst en skolbrand anläggs varje dag. De flesta skolbränder anläggs dagtid strax efter lunch. Skolorna är då fulla av barn, ungdomar och personal. Brandbefäl säger att det är ren tur att ingen ännu kommit till allvarlig skada vid alla dessa incidenter. Mycket tyder på att brandstatistiken är felaktig. Statistiken visar endast de brandfall som kommer till räddningstjänstens kännedom. Bränder i papperskorgar, trapphus och på skoltoaletter släcks dagligen av vaktmästare och lärare. Dessa incidenter statistikförs sällan eller aldrig.

Att brandlarm utlöses utan att det finns brand i lokalen är i sofliga skolor så vanligt att lärare säger till mig att " man får sparka ut eleverna när brandlarmet går. "

De skolbränder som anläggs nattetid får ibland förödande förlopp. Kostnaderna för anlagda skolbränder är sedan många år tillbaka 300 - 500 miljoner årligen. Vad slutnotan hamnar på beror på vilka kostnader man räknar in. År 2009 var kostnaderna ovanligt höga och uppgick enligt *Dagens Nyheter* till runt 1 000 miljoner. Sedan år 2000 belöper sig kostnaderna för anlagd skolbrand följaktligen till flera miljarder. Kostnader för oro, stress, försämrat känslomässigt klimat i skolan och havererade studieresultat ingår inte i kalkylen.

I Stockholmstrakten finns en skola där man hösten 2008 hade ett åttio-tal av vaktmästarens bokförda brandincidenter. Läs Christina Zaars reportage om den drabbade skolan på www.storyland.se

HUR KAN PROBLEMATIKEN FÖRSTÅS - TVÅ HYPOTESER

Hypotes nr 1:

Det är ovanligt att anlagd brand under skoldag kommer som en " överraskning. " I allmänhet kommer en anlagd skolbrand under pågående skoldag som ett led i en lång upptrappning. Upptrappningsspiralen kan se ut såhär:

- 1 Grovt språk.
- 2 Sen ankomst.
- 3 Olovlig frånvaro.
- 4 Fniss eller suckar när någon yttrar sig i klassrummet.
- 5 Förklenande kommentarer rörande kläder, utseende eller prestationer.
- 6 Återkommande gliringar och sårande tilltalsord i klassrummet.
- 7 Elever vistas i skolans korridorer i stället för att gå till lektioner.
- 8 Förtal.
- 9 Utfrysning.
- 10 Snatteri.
- 11 Glaskross, sönderslagna toaletter, förstörda möbler i skolans lokaler under pågående skoldag.
- 12 Verbala sexuella trakasserier eller intensivt stirrande eller gloende.
- 13 Tafsande eller oönskad beröring.
- 14 Hot.
- 15 Ringa misshandel - kräver ej läkarbesök.
- 16 Utlösande av brandlarm utan att det förekommer brand i lokalen.
- 17 Personrån. Elever rånar elever.
- 18 Personrån. Främmande tränger in i skolan och rånar elever.
- 19 Grov stöld - stöld där någon form av inbrott förekommer.

VÄND

- 20 Beskyddarverksamhet så kallad " bötning ". 21 Försäljning av alkohol eller droger. 22 Hatbrott. 23 Anläggande av brand under pågående skoldag. 24 Kriminalitet i gäng där samma gäng är aktivt på två eller flera områden. 25 Hot med tillhygge eller vapen. 26 Försäljning av stöldgods eller försäljning av droger. 27 Grov misshandel - kräver besök hos läkare. 28 Anläggande av brand där attack på larmanordningar förekommer eller brand anläggs på olika ställen samtidigt. 29 Försök till våldtäkt. 30 Frihetsberövande. 31 Återkommande misshandel av samma offer. 32 Våldtäkt. 33 Upplopp - skolan invaderas av våldsamma gäng som skingras av polis.

Hypotes nr 2:

Inom skolsystemet transporteras känslor av skuld och skam i allmänhet neråt i hierarkin och exporteras omedvetet till en person så långt ner i hierarkin som möjligt. En tonåring med trassliga hemförhållanden får därvid ofta bära hela systemets misslyckande. *Genom att en syndabock ständigt produceras skapas och vidmakthålls ointresse för tillkortakommanden på systemisk nivå. Detta är också den omedvetna meningen med syndabocken. Syndabockens " uppgift " är att befria systemet från skuld och skam samt bekräfta att systemet egentligen skulle vara ett bra och välfungerande system - bara man slapp syndabocken.*

Ansvars - och påverkanshierarkier i och runt skolsystemet kan se ut så här.

Nivå 13 *Statliga regleringar och lagstiftning.*

Nivå 12 *Kommunal utbildningsförvaltning.*

Nivå 11 *Polis*

Nivå 10 *Psykisk barn - och ungdomsvård*

Nivå 9 *Sociala myndigheter*

Nivå 8 *Elevernas föräldrar.*

Nivå 7 *Sociala nätverk i närområdet.*

Nivå 6 *De som ansvarar för skolfastigheten.*

Nivå 5 *Skolledningen.*

Nivå 4 *Personal i skolenheten - utom skolledningen.*

Nivå 3 *De tio eller tjugo eller ännu fler elever som applåderar brandlarmet men aldrig själva skulle anlägga brand.*

Nivå 2 *Två eller tre " kamrater " nära syndabocken.*

Nivå 1 *Den identifierade brandanläggaren - syndabocken.*

Insatser mot anlagd brand sätts ofta in på nivåerna 1 och 6. Förebyggande arbete har många gånger karaktären av information om brand riktad till alla elever.

Texter av Mats Wahl om anlagd skolbrand.

Romanen " Ormfågel " (Opal 2010) innehåller en gestaltning av vad som sker i en skola innan den bränns ner. Till romanen finns en reflexionsdel " När en skola havererar " (Hjalmarson & Högberg 2010).